

Sisäministeriölle

31.8.2023

Suomen Punaisen Ristin lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisessa

Suomen punainen risti kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisessa.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa, avustaen konfliktien ja luonnonkatastrofien keskellä eläviä ihmisiä seitsemän peruseriaatteensa mukaisesti. Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kolmeen lisäpöytäkirjaan vuosilta 1977 ja 2005. Kansainvälinen yhteisö on valtuuttanut Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC:n) kehittämään ja valvomaan kansainvälisiä sodan oikeussääntöjä (kansainvälistä humanitaarista oikeutta). Tässä lausunnossa esitetyt näkemykset perustuvat pitkälti niihin kokemuksiin, joita Punainen Risti on saanut maailman konflikteissa tehdyn kenttätöyön kautta.

Lisäksi Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 sekä näiden lisäpöytäkirjoihin on kirjattu sopimusvaltioiden velvollisuus taata Punaisen Ristin avustusoikeus konfliktitilanteissa. Geneven sopimuksissa on säännelty myös kansainvälisesti suojattujen punaisen ristin suojaamerkin sekä väestönsuojelun tunnuksien kansainvälisoikeudellinen asema.

'Suomen Punainen Risti esittää, että järjestö olisi myös edustettuna väestönsuojelun yhteistyöryhmässä (2 §). Kuten lausunnon alussa on todettu, kansainvälisten sopimusten, Suomen lain ja tasavallan presidentin asetuksen perusteella järjestölle on annettu erityinen mandaatti kehittää ja edistää kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kansallista toimeenpanoa, kuten mm. väestönsuojelu, varotoimenpiteet siviilien ja siviilikohteiden suojelemiseksi. Lisäksi Punaisen Ristin kansallisena yhdistyksenä Suomen Punaisella Ristillä on kansainvälisesti tunnustettu erityinen rooli tukea Suomen viranomaisia ihmisten auttamiseksi.¹ Tämän vuoksi Suomen Punaisen Ristin keskeisimpiä painopisteitä on kotimaan valmiuden toimintansa kautta edistää Suomessa toimia, joilla mahdollisimman tehokkaasti varaudutaan suojelemaan siviiliväestöä ja kohteita sotatoimien vaikutuksilta, sekä auttamaan sodan vaikutuksista kärsiviä ihmisiä. Järjestöllä on asiantuntemusta ja kokemusta sodan keskellä toimimisesta, ja erityisesti mandaattistaan johtuen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen toimijat auttavat ja suojelevat sodan uhreja kaikissa maailman sotatilanteissa. Lisäksi

¹ 30th International Conference 2007: Resolution 2 [Specific nature of the International Red Cross and Red Crescent Movement in action and partnerships and the role of National Societies as auxiliaries to the public authorities in the humanitarian field](#)

kaupunkisodankäynti ja sen humanitaariset seuraukset ovat olleet viime vuodet liikkeen keskeisimpiä painopisteitä, jota on Punaisen Ristin toimesta tutkittu ja raportoitu hyvin kattavasti.²

Suomen Punaisen Ristin edustus olisi perusteltua myös siksi, että se toimii Vapaaehtoisen Pelastuspalvelun (Vapepa) koordinaatiojärjestönä. Vapepan piiriin puolestaan kuuluu monia valmius- ja muita järjestöjä, joiden toiminta liittyy väestönsuojelun yhteistyöryhmässä käsiteltäviin asioihin. Nyt työryhmässä järjestöt eivät ole lainkaan edustettuna. Punaisen Ristin kenttätyön kautta tiedämme, että järjestöjen ja vapaaehtoisten rooli ja merkitys ihmisten auttamisessa sodan keskellä on merkittävä, koska silloin viranomaisten resurssit ovat usein hyvin rajalliset.

Käytännössä lähes kaikki asetuksen 3 §:ssä listatut yhteistyöryhmässä käsiteltävät asiat liittyvät järjestön asiantuntemuksen ja/tai roolin piiriin. Lisäksi niin Suomen Punaisella Ristillä kuin myös joillakin muilla järjestöillä olisi merkittävä rooli tukea viranomaisia väestönsiirroissa, joista tulee asetuksen 4 §:n mukaan laatia yhteistyösuunnitelmat.

Suomen Punaisen Ristin edustus tukisi yhteistyöryhmän työn vaikuttavuutta edistämällä siinä edustettujen viranomaisten sekä myös Suomen Punaisen Ristin ja muiden valmiusjärjestöjen osaamista sekä kykyä varautua ja tukemaan väestönsuojelua ja muita toimia, joilla pyritään edistämään siviiliväestön sekä siviilikohteiden, etenkin kriittisen infrastruktuurin suojelua.

Lisäksi Suomen Punainen Risti esittää harkittavaksi, että asetusluonnoksen 5 §:ssä mainittaisiin tilannekuvan ylläpito väestönsiirron aikana erillisenä asiakokonaisuutena.

Asetusluonnoksen muistiossa mainitaan tilannekuvan ylläpito osana momentin 3 kohtaa. Suomen Punaisen Ristin kotimaan valmiuden toiminnan kautta on viime vuosina vahvistunut tilannekuvan ylläpidon merkitys onnistuneelle ja tehokkaalle operatiiviselle toiminnalle. Merkittävässä väestönsiirroissa, joissa saattaa syntyä epäselvyyttä mihin omatoimisesti siirtyvä väestön on siirtymässä, ja miten heidän siirtymisensä edistyy, tilannekuvan ylläpito ja sen perusteellinen suunnittelu tulee olemaan hyvin keskeisessä asemassa. Jotta yhteistyösuunnitelmissa kiinnitetään tähän tarpeeksi huomiota, voisi olla perusteltua mainita tilannekuvan ylläpito ja sen suunnittelu erillisenä asiakokonaisuutena (momentin kohtana) 5§:ssä.

Osittain edelliseen esitykseen liittyen, **Suomen Punainen Risti esittää, että asetusluonnoksen 5 §:ssä edellytettäisiin erillisenä asiakokonaisuutena, että yhteistyösuunnitelmiin sisällytetään suunnitelmat ja toimet, joilla ylläpidetään tietoa siitä, mihin omatoimisesti siirtyvä väestö on siirtymässä. Näin väestön vastaanottamisesta vastuussa olevat tahot saisivat mahdollisimman ajoissa realistisen käsityksen siitä, kuinka suureen määrään ihmisiä heidän tulee varautua.** Suomen Punaisen Ristin käsityksen mukaan valmiuslain 121 §:n nojalla tehty valtioneuvoston päätös väestönsiirrosta määrittelee ainoastaan alueet, joilta väestön tulee siirtyä pois. Laista ei ilmene, että päätöksellä voisi määrätä mihin omatoimisesti siirtyvän väestön tulee siirtyä. Sen lisäksi että sille ei vaikuta olevan oikeudellista perustetta, tiedämme, että nykykonflikteissa ihmiset päättävät itse, minne he pakenevat, kun he joutuvat jättämään kotinsa sodan takia. Näin ollen ei ole mitenkään selvää, mikä määrä siirtyvästä väestöstä siirtyy minnekin, eli kuka tulee olemaan vastuussa heidän vastaanottamisestaan. Tästä syystä tulisi suunnitella, miten siirtyvältä väestöltä voisi kerätä mahdollisimman ajoissa tietoa siitä, mihin he ovat suunnitelleet siirtyvänsä.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri

² Esim: [War in Cities: Preventing and Addressing the Humanitarian Consequences for Civilians \(2023\)](#); [Childhood in Rubble: The Humanitarian Consequences of Urban Warfare for Children \(2023\)](#)